

УДК 81'373=111=161.1:159.942

О. В. Трофімова,
старший викладач
(Донецький національний університет)

ТІЛЕСНА МЕТАФОРА ЯК МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті досліджуються особливості тілесної метафори як механізму утворення ФО на позначення негативних емоцій в англійській та українській мовах. Встановлені основні джерела утворення метафори з урахуванням фізіологічних та психологічних даних. Виявлено інвентар негативних емоцій, які описуються через тілесну метафору. Розглянуто роль соматичних компонентів у процесі концептуалізації негативних емоцій засобами фразеології. Проаналізовані універсальні та специфічні риси позначення негативних емоцій у фразеології різноструктурних мов.

1. Вступні зауваження. Сучасній лінгвістиці притаманний підвищений інтерес до проблем мовної репрезентації емоційно-почуттєвої сфери людини. Накопичено багатий матеріал з проблем вивчення емоційної лексики (Аскерова, 2006; Бабенко, 1989; Дудка, 1994; Казанцева, 1999; Когут, 2008; Манзій, 2008; Парасюк, 2005; Шаховський, 1987). Деякі праці фокусуються на фонетичних особливостях функціонування емоційних висловлень (Калита, 2001; Красовська, 2009). Розкривається специфіка вербалізації емоцій у дискурсі (Биценко, 2004; Гнезділова, 2007; Киселюк, 2009). У контексті когнітивної лінгвістики інтенсивно розгортаються дослідження емоційних концептів (Борисов, 2005; Дорофєєва, 2002; Красавський, 2001; Нікішина, 2008; Погосова, 2007; Подлесова, 2009; Сарбаш, 2008; Чесноков, 2009; Шамаєва, 2004). Особливу увагу емотіологів привертає фразеологічний шар мови, що пояснюється специфікою семантичної структури фразеологічних одиниць (далі ФО), яка надає ФО іманентну властивість виражати емоції, почуття, ставлення мовця. Продуктивність та регулярність використання ФО для номінації емоцій пояснюється високим експресивним потенціалом фразеологізмів [1: 115]. У зв'язку з цим актуальності набуває аналіз і опис фразеологічних засобів вербалізації емоцій. Останнім часом питання фразеологічної репрезентації емоцій в різних мовах розглядаються в роботах В. М. Телії, А. М. Баранова, Д. О. Добровольського, М. О. Красавського, О. О. Борисова, М. В. Гамзюка, Н. М. Волкової, А. Ортоні, Р. Гіббса та ін. Проте ФО, що позначають негативні емоції, у зіставному аспекті на матеріалі англійської та української мов не ставали об'єктом окремого дослідження. Відомо, що одним із найпродуктивніших засобів формування вторинної номінації виступає метафора. Сутність метафори та особливості її функціонування вивчаються багатьма вітчизняними та зарубіжними лінгвістами (М. Блек, В. В. Виноградов, В. Г. Гак, Р. Гіббс, З. Кевечеш, Дж. Лакофф, Г. М. Складєвська та ін.). **Мета цього дослідження** полягає у встановленні особливостей тілесної метафори як механізму утворення ФО на позначення негативних емоцій в англійській та українській мовах. Матеріалом наукового аналізу слугували дібрані зі фразеологічних та тлумачних словників 148 англійських та 163 українські ФО, які засновані на метафоричному переосмисленні симптоматико-фізіологічного прояву емоцій, що становить 12 % від загальної кількості виявлених ФО на позначення негативних емоцій в англійській мові та 17 % – в українській мові.

2. Теоретичні основи метафоризації негативних емоцій. Специфіка фразеологічного значення полягає у тому, що воно не виходить безпосередньо із суми значень компонентів ФО. Цілісність значення ФО досягається повним або частковим переосмисленням, деактуалізацією компонентів. Деактуалізація визначається як семантичне перетворення слова в складову ФО, його компонент [2: 9]. Розповсюдженим є погляд, що семантичне перетворення компонентів ФО, їх деактуалізація викликається найчастіше метафоричним переосмисленням вільного словосполучення – об'єкту метафоризації. Метафоричне переосмислення визначається як "перенос найменування з одного денотату на інший, який з ним асоціюється, на основі реальної або уявлюваної схожості" [3: 143]. З цього визначення випливає, що принцип подібності виступає основним підґрунтям для процесу метафоризації. Модус фіктивності надає можливість уподібнювати різні, інколи непорівнянні, сутності. Саме модус фіктивності приводить у динамічний стан знання про світ, образно-асоціативне уявлення, яке викликається цим знанням, та готове значення – усі вони взаємодіють у процесі метафоризації. Модус фіктивності забезпечує перехід від реального до гіпотетичного відображення дійсності і виступає обов'язковою умовою усіх метафоричних процесів [4].

Багато абстрактних понять, до яких можна віднести емоційні переживання особистості, структуруються через метафоричний перенос знайомої інформації у незнайому площину [5: 141]. Щодо позначення емоцій у мові, вчені зазначають, що мовні засоби вираження емоцій надзвичайно метафоричні, оскільки емоція

© Трофімова О.В., 2011

рідко виражається прямо, а навпаки, завжди уподібнюється чомусь [6]. Утворення фразеологічного значення, тобто вторинної номінації, здійснюється за метафоричною моделлю, яка базується не тільки на семантиці слів, але й використовує людський досвід, особливості сприйняття і уяви. М. Блек підкреслює культурну суть метафори і стверджує, що імплікації, утворені у результаті метафоричного вживання мовних одиниць, співпадають з асоціаціями, прийнятими у певній мовній спільноті, та можуть відрізнятися від асоціацій в іншій мовній спільноті [7]. Переносу найменування у процесі утворення ФО сприяє їх образна основа. Специфіка знакової функції ФО забезпечується самим механізмом їх утворення, основною тенденцією якого є збереження асоціативно-образного уявлення про первісну ситуацію [8: 28].

3. Поняття "тілесна метафора" та її роль у репрезентації негативних емоцій у фразеології англійської та української мов. Головний напрям метафоричних переносів відбувається від самої людини і найближчої до неї дійсності на весь інший світ. Найбільш характерний для метафори параметр – антропоцентричність – проявляється у тому, що вибір підгрунтя для метафори пов'язаний зі здатністю людини вимірювати нове (у тому числі, абстрактні сутності) за своїм образом і подобою. Оскільки внутрішній світ людини моделюється за аналогією із зовнішнім, матеріальним світом, основним джерелом психологічної лексики виступає лексика фізична, яка використовується у вторинних метафоричних смислах [9: 387]. Така співвіднесеність допомагає зрозуміти більш абстрактні поняття у термінах більш конкретних об'єктів [10: 4]. Особливе місце у фразеологічній репрезентації емоцій належить "тілесній метафорі" (термін В. Ю. Апресян і Ю. Д. Апресян) станів душі [11]. ФО такого типу описують фізіологічну реакцію людини на певну емоцію, наприклад, англ. *be in a cold sweat* 'обливатися холодним потом (від страху)', *turn purple with rage* 'почервоніти від люті, шаленства'; укр. *кров заливає / залила обличчя (лице)* 'хто-небудь червоніє від збудження, захоплення, сорому і т.ін.', *морозом подрало по шкірі* 'кого-небудь охопило неприємне відчуття холоду від сильного переляку, переживання т.ін.'.

Перед тим, як проаналізувати особливості функціонування тілесної метафори у фразеології англійської та української мов, необхідно розглянути зв'язок емоцій з фізіологічною діяльністю організму з точки зору психології емоцій. Той факт, що будь-який емоційний стан супроводжується багатьма фізіологічними змінами в організмі, свідчить про тісний зв'язок між емоціями та діяльністю організму. Емоційне збудження охоплює довільно регульовані компоненти (наприклад, загальнорухові і мімічні, а також мовленнєві реакції, слюзовиділення, дихання) та нерегульовані компоненти емоцій (наприклад, діяльність серця, зміна стану шлунково-кишкового тракту, м'язової системи, потовиділення). Фізіологічні процеси разом з мімічними, пантомімічними та мовленнєвими показниками виступають об'єктивними індикаторами емоційних станів. Окрім того, концептуалізація емоцій в значній мірі визначається мовними факторами. Оскільки сфера емоцій не підлягає прямому спостереженню, мовна фіксація симптоматичних реакцій і фізіологічних станів виступає основою, на якій в наївній картині світу формуються уявлення про релевантні характеристики емоції. Метафоричні вирази утворюють концептуальну базу для ментальної обробки феноменів емоційної сфери і слугують як засіб, що допомагає перевести емоції із сфери психічної, яку неможливо побачити, у сферу фізичних реакцій [12: 130].

4. Основні типи тілесної метафори. Як вже зазначалось, стан емоційного переживання супроводжується симптоматикою різних органів. Репрезентація фізіологічних корелятивів емоцій у фразеології англійської та української мов свідчить про прагнення людини до вербального втілення та опису цих симптомів. Образність ФО ґрунтується на змінах у функціонуванні різних фізіологічних механізмів, які людина відчуває безпосередньо і які виникають рефлекторно, а далі усвідомлюються людиною. Аналіз матеріалу дослідження дозволив виявити різні типи тілесної метафори, які засновуються на змінах у діяльності різноманітних органів людського тіла: зміни у серцевій діяльності, пов'язані з прискоренням або сповільненням ритму серцебиття; зміни в системі кровообігу; зміни в сприйманні дійсності свідомістю; порушення у дихальній системі; процеси діяльності залоз внутрішньої секреції; температурні реакції; шкірна реакція; порушення нормального зорового сприйняття дійсності. Наприклад, в основі образів деяких ФО – зміни в системі кровообігу: англ. *make your blood boil* 'розлютовувати'; укр. *кров ударила в лице (до лица, в обличчя і т.ін.)* 'хто-небудь перебуває в стані сильного хвилювання, збудження і т.ін.'. До тілесних метафор відносяться й такі, що ґрунтуються на образах температур. Ознаки емоційного стану актуалізуються в метафорах температури і температурної обробки у таких прикладах: англ. *burn with a low blue flame* 'бути дуже злим', *burn with indignation* 'бути дуже обуреним', *hot under the collar* 'розлючений, обурений, осканжений'; укр. *серце (душа) тліє* 'хто-небудь зазнає моральних страждань, тяжко переживає', *танути / стати як (мов, ніби і т.ін.) віск [на сонці (на вогні)]* 'швидко втрачати сили, здоров'я від хвороби, горя; марніти'. Емоційний стан хвилювання та збудження пов'язується з відчуттям жару, яке охоплює людину: укр. *запалала (запламенила) душа у кого, чия* 'хто-небудь перебуває в стані сильного збудження, хвилювання і т.ін.'. Деякі ФО утворюються в результаті переосмислення процесів дихання та описують відчуття перехопленого духу або зміни регулярності та швидкості дихання: англ. *with bated breath* 'затямивши подих'; укр. *дух займається (забивається, затинається і т.ін.) / зайнявся (збився, затнувся і т.ін.)* 'стає важко дихати від хвилювання, сильного душевного потрясіння і т.ін.'. Метафоричному переосмисленню підлягають зміни у діяльності залоз внутрішньої секреції: англ. *sweat the small stuff* амер.

'переживати через дрібниці'; укр. обливатися / облитися холодним потом 'дуже хвилюватися, переживати (від почуття страху, очікування чогось небезпечного, неприємного і т.ін.)'. Образи ФО будуються на змінах у серцевій діяльності, пов'язаних з прискоренням або сповільненням ритму серцебиття: серце мре (завмирає, замирає) / завмерло (замерло) 'хто-небудь дуже хвилюється, відчуває раптовий переляк, страх і т.ін.'. Метафорична онтологізація емоцій конвенціональна за своєю природою, оскільки у наведених прикладах фіксуються не реальні симптоми, а "мов би" симптоми, тобто психічний стан концептуалізується через один із можливих симптомів, які надаються цьому стану в повсякденній свідомості носіїв мови [12: 134].

Аналіз ФО дозволяє зробити висновок про певні кореляції психічного та фізичного станів, які утворюють стійкі метафоричні моделі. Так, реакція душі на страх схожа з реакцією тіла на холод і утворює достатньо продуктивну метафоричну модель. Такі емоції, як злість, роздратованість, лють, мають тілесні аналоги відчуття жару. Аналізуючи збіги у відображенні фізіологічних та психологічних станів людини, В. Ю. Апресян і Ю. Д. Апресян виводять певну закономірність: емоції концептуалізуються в мові так саме, як фізичні стани [11: 32]. Такі збіги пояснюються властивістю людини уподібнювати те, що не піддається прямому спостереженню (внутрішні емоційні процеси), тому, що безпосередньо спостерігається, тобто тілесним реакціям. Як показує матеріал дослідження, в мові відображається в основному симптоматика емоцій, притаманна людині, що є свідченням принципу антропоцентризму мови. Окрім того, спостерігаються випадки, коли образність ФО ґрунтується на симптоматичі прояву емоцій у тварин, наприклад, англ. *put one's tail between one's legs* 'злякатися, підібгати хвіст', *get (put, set) one's back up* 'розсердити, розлютити когось'; укр. *завити вовком* 'тяжко страждати, впадати у відчай', як (мов, ніби і т.н.) *карась ротом глипає* 'хто-небудь дуже розгублений, почуває себе незручно, ніяково'. Існування анімалістичних образів пояснюється явищем зооцентризму, притаманним фразеологічній системі мови. Оскільки в процесі еволюції людського суспільства у центрі світу людини (в окремі періоди над людиною, згодом – поряд з нею) перебувала тварина, життєдіяльність тварини у трансформованому вигляді стала основою для "еталонної шкали" – зоометризму. Цим можна пояснити той факт, що у фразеології людину описано зооморфно, тобто використано терміни, пов'язані з анатомією тварини. При цьому еталоном для оцінювання людини є створені нею ж уявлення про тваринний світ.

5. Дескрипція негативних емоцій у фразеології англійської та української мов. У лінгвістиці емоцій загальноприйнятою є класифікація лексичних засобів, які позначають емоції, на номінативи, дескриптиви, експресиви (В. І. Шаховський). Дескриптивний тип емотивної лексики ґрунтується на знаннях людської фізіології, на життєвому досвіді спостереження за реакціями організму під час переживання негативних емоцій. Услід за М. О. Красавським, вважаємо доцільним застосувати класифікацію емотивної лексики для аналізу ФО, що позначають негативні емоції в англійській та українській мовах [1]. Як свідчать вищенаведені приклади, дескрипція негативних емоцій у площині фразеології здійснюється за допомогою ФО, що описують соматико-фізіологічні реакції людини, які супроводжують негативні емоції. Дескрипція емоцій часто ґрунтується на натуральних життєвих ситуаціях. Цей факт пояснює міжкультурні співпадання вербального опису подібних емоцій. Так, однією з універсальних форм вираження емоції подиву, притаманною людині незалежно від національної належності, виступають розширені очі: англ. *make big eyes* 'робити великі очі, дивуватися'; укр. *робити / зробити великі очі* 'виявляти подив, здивування'. Астенічна форма страху проявляється в оціненні та тремтінні, що зафіксовано у ФО-дескрипторах англійської та української мов: англ. *be frozen in one's boots* 'заціпеніти від страху', *shake in one's shoes* 'тремтіти від страху'; укр. *обмирати / обмерти зі страху* 'дуже лякатися, боятися', *труситися* (тіпатися, тремтіти і т.ін.), як (мов, ніби і т.ін.) у *пропасниці* 'перебувати у збудженому, нервовому, хворобливому і т.ін. стані (перев. від страху, нервового напруження)'.

ФО, утворені шляхом тілесної метафори, позначають широкий спектр негативних емоцій. В українській мові зафіксовано такі негативні емоції: переляк, страх, ніяковість, нерішучість, переживання, хвилювання, збентеженість, ніяковість, розгубленість, приголомшеність, тривога, незручність, сором, сум, печаль, туга, страждання, подив, обурення, злість, гнів, лють, розлюченість, жаль, відчай, ненависть, пиха, образа, досада. В англійській мові виявлено такі негативні емоції: гнів, лють, ненависть, похмурість, печаль, сум, розгубленість, ніяковість, обурення, тривога, переляк, страх, жах, подив, зневага, незадоволення, розчарування, досада, відчай, вина, осуд. Хоча набір емоцій в мовах дещо відрізняється, залучення даних психологічних розвідок з точки зору класифікації негативних емоцій та більш детальний аналіз семантики виявлених номенів дозволяє стверджувати, що загалом інвентар емоцій в англійській та українській мовах співпадає. Звертає на себе увагу той факт, що багато ФО полісемічні, тобто здатні позначати дві або декілька емоцій. Це емоції, які є подібними за своєю природою або різними. Наприклад, в англійській мові ФО *quake (quiver, shake, tremble) like a leaf (like an aspen leaf)* 'тремтіти, як осиковий лист' може виражати такі емоції, як переляк або нервування. Українська ФО *волос (волосся) дибом* (дубом, дуба, рідко дротом) *стає / став* 'кого-небудь охоплює великий страх, гнів, подив і т.ін.' слугує для позначення декількох негативних емоцій – страху, гніву, подиву. З іншого боку, одна і та ж емоція характеризується багатьма різними симптоматичними індикаторами, що фіксуються фразеологізмами. Так, емоція страху передається

декількома ФО в українській мові, які фокусуються на різних, іноді протилежних, фізіологічних індикаторах: заціпеніння вrostи в землю 'завмерти, залякнути на місці від великої несподіванки чи сильного хвилювання, страху і т.ін.'; поява неприємного відчуття холоду (мороз поза (за) спиною (за плечима, поза шкірою, поза шкурою і т.ін.) ходить (бігає і т.ін.) у кого і без додатка 'комусь стає неприємно, страшно, моторошно і т.ін.') або жару (обдавати / обдати жаром (вогнем, морозом, холодом і т.ін.) 'викликати у кого-небудь стан сильного хвилювання, збентеження, переляку і т.ін.'). шкірна реакція як (мов, ніби і т.ін.) комашки забігали (полізли, поповзли і т.ін.) по спині 'хто-небудь відчув страх, переляк і т.ін.'. В англійській мові емоція страху передається через опис таких симптомів, як тремтіння, наприклад, to give smb the creeps 'тремтіти, аж дроз проймає (від страху і т.ін.)', заціпеніння, наприклад, be (become) petrified (paralyzed, frozen) with fear / horror 'заціпеніти від жаху', відчуття перехопленого подиху: to be breathless with fear 'бути переляканим' та інші.

6. Роль соматичних компонентів у створюванні образів тілесної метафори. У структурі досліджуваних ФО активно використовуються соматизми. Оскільки ФО концептуалізують негативні емоції через тілесний досвід, зрозумілою є продуктивність соматичних компонентів, які позначають частини та органи тіла людини. Використання тих чи інших соматизмів зумовлюється симптоматикою емоцій. Аналіз матеріалу показує, що в англійській мові ФО з соматичним компонентом нараховують 29 %, серед яких: blood, eye(s), hair, nerve, head, feet, face, hand, jaw, mouth, throat, stomach, brow, lip. Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, в українському корпусі 70 % ФО мають соматичні компоненти у своєму складі, серед яких: спина, шкура, тіло, плечі, серце, душа, груди, очі, кров, руки, зуби, голова, горло, ноги, язик. Мови протиставлення демонструють різні тенденції щодо продуктивності окремих соматичних компонентів. В англійській мові більш частотні соматизми blood, eye(s), face. В українській мові це соматизм серце, який часто варіюється з соматизмом, який позначає уявлюваний орган – душа, наприклад, завмирати / завмерти серцем (душею) 'дуже хвилюватися (з переляку, від захоплення, тривоги і т.ін.)'. Душа – значущий орган для україномовної особистості, який вважається вмістилищем емоційно-почуттєвих переживань людини. У складі англійських ФО, заснованих на тілесній метафорі, компонент "душа" не зафіксований. У зв'язку з цим Г. Вежбицька робить висновок про те, що "душа" – національно специфічне слово для слов'янської мовної свідомості, та вказує на принципові відмінності між слов'янською та англо-саксонською психологією: на відміну від слов'янських мов, де контрастивну пару утворюють слова "тіло" та "душа", у англійській свідомості тіло контрастує зі свідомістю (mind) [13: 22].

7. Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити низку висновків. Тілесна метафора займає важливе місце у фразеологічній репрезентації негативних емоцій в англійській та українській мовах. Продуктивність такого засобу утворення фразеологічних одиниць пояснюється тісним зв'язком емоцій з фізіологічною діяльністю організму людини та прагненням особистості виразити свої внутрішні переживання, які не піддаються безпосередньому спостереженню, через відчутні та спостережувані симптоматико-фізіологічні реакції. Функціонування тілесної метафори для позначення негативних емоцій засобами фразеології віддзеркалює принцип антропоцентризму, який проявляється у схильності людини описувати абстрактні поняття та надавати оцінку об'єктів дійсності через співвіднесення їх з частинами свого тіла та характеристики процесів, які відбуваються в організмі людини.

Тілесна метафора засновується на описі симптоматики різних органів. В обох мовах зафіксовані подібні фізіологічні процеси, які фіксуються досліджуваними ФО, утворюючи їх образну складову: зміни у серцевій діяльності; зміни в системі кровообігу; порушення у дихальній системі; процеси діяльності залоз внутрішньої секреції; температурні реакції; шкірна реакція тощо. Міжмовні співпадання фразеологічного представлення емоцій підтверджуються даними психологічних та фізіологічних розвідок про універсальний характер прояву емоцій людини. У мовах зіставлення виявлені подібні метафоричні моделі, які репрезентують стійкі кореляції психічного та фізичного станів: страх – холод, злість – жар, страх – заціпеніння та інші. У контексті прийнятої у лінгвістиці класифікації емотивної лексики досліджувані ФО виступають дескрипторами, тобто такими одиницями, що описують соматико-фізіологічні реакції людини, які супроводжують негативні емоції.

Встановлено, що тілесна метафора функціонує для онтологізації подібних емоцій в мовах зіставлення, широкий спектр яких можна згрупувати за "базовими" негативними емоціями, виявленими К. Ізардом: горе, гнів, страх, зневага, презирство та амбівалентна емоція здивування. Аналіз продуктивності соматичних компонентів у досліджуваних ФО вказує на такі відмінності в аналізованих мовах: на відміну від англійської мови, де найбільшою активністю відрізняються соматизми blood, eye(s), face, в українській мові кількісно домінують соматизм серце, а також уявлюваний орган душа. Дослідження підтверджує значущість цього органу для україномовної особистості, який вважається вмістилищем емоційно-почуттєвих переживань людини.

Таким чином, тілесна метафора визначається як важливий механізм фразеологізації у процесі образної репрезентації негативних емоцій в англійській та українській мовах. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні ролі тілесної метафори в процесі утворення фразеологічної картини світу на матеріалі різноструктурних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах / Н. А. Красавский. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с.
2. Жуков В. П., Жуков А. В. Русская фразеология : [учеб. пособие] / В. П. Жуков, А. В. Жуков. – М. : Высшая школа, 2006. – 408 с.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1996. – 381 с.
4. Телия В. Н. Русская фразеология / В. Н. Телия. – М. : Школа "Языки русской культуры", 1996. – 288 с.
5. Gibbs R. W. Jr., Bogdanovich J. M., Sykes J. R., Barr D. J. Metaphor in Idiom Comprehension / R. W. Jr. Gibbs, J. M. Bogdanovich, J. R. Sykes, D. J. Barr // Journal of Memory and Language. – 1997. – № 37. – P. 141–154.
6. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон / Теория метафоры. – М., 1990. – С. 387–415.
7. Блэк М. Метафора / М. Блэк // Теория метафоры. – М., 1990. – С. 153–172.
8. Ковалева Л. В. Фразеологизация как когнитивный процесс / Л. В. Ковалева. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. – 184 с.
9. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
10. Kövecses Z. Metaphor and Emotion : Language, Culture and Body in Human Feeling / Z. Kövecses. — Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 244 p.
11. Апресян В. Ю., Апресян Ю. Д. Метафора в семантическом представлении эмоций / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1993. – № 3. – С. 27–35.
12. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Аспекты теории фразеологии / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский. – М. : Знак, 2008. – 656 с.
13. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежицкая ; [пер. с англ.]. – М. : Русские словари, 1996. – 416 с.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2011 р.

Трофимова Е. В. Телесная метафора как механизм образования фразеологических единиц, обозначающих негативные эмоции в английском и украинском языках.

В статье рассматриваются особенности телесной метафоры как механизма образования фразеологических единиц, обозначающих негативные эмоции в английском и украинском языках. Установлены основные источники образования телесной метафоры с учетом данных физиологии и психологии эмоций. Выявлен инвентарь негативных эмоций, которые описываются посредством телесной метафоры. Рассмотрена роль соматических компонентов в процессе концептуализации негативных эмоций фразеологическими средствами. Проанализированы универсальные и специфические черты обозначения негативных эмоций в фразеологии разноструктурных языков.

Trofimova O. V. Body Metaphor as a Mechanism for the Formation of Phraseological Units Denoting Negative Emotions in the English and Ukrainian Languages.

The article is concerned with the peculiarities of body metaphor in the formation of phraseological units denoting negative emotions in the English and Ukrainian languages. The article considers the main sources of the metaphor formation taking into consideration the data of physiology and psychology researches. The inventory of negative emotions is provided. The peculiarities of body parts as components of phraseological units denoting negative emotions are described. The article also analyzes universal and specific features of the negative emotions representation by phraseological units in English and Ukrainian..